SORTLAND KOMMUNE

Arkivsaknr.:	23/6570
Dok.nr:	26/13490
Arkiv:	FA
	Historisk
Saksbehandler:	Gerhard Osvoll
Dato:	20.05.2026

2. Gang høring - Felles jordvernstrategi for Sortland og Hadsel kommuner 2026-2036

Utvalgssaksnr.	Utvalg	Møtedato
PS - 047/26	Formannskapet	11.06.2026

KOMMUNEDIREKTØRENS INNSTILLING
Formannskapet vedtar å sende vedlagte utkast til ny jordvernstrategi på 2.gangs høring i 7 uker.

Nye opplysninger

Formannskapet behandling - 11.06.2026 - PS-047/26

BEHANDLING I MØTE

Forslag fra politikere

Votering:
Kommunedirektørens innstilling enstemmig vedtatt.

Formannskapet PS - 047/26 VEDTAK:
Formannskapet vedtar å sende vedlagte utkast til ny jordvernstrategi på 2.gangs høring i 7 uker.

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN
Utkast til jordvernstrategi for Hadsel og Sortland kommuner (2026–2036) er revidert med mål om å styrke dokumentet som et faglig og operativt styringsverktøy.

Jorvernstrategien har vært på høring og fått innspill som er behandlet, og er klar for å sendes ut på 2. gangs høring. Vedlagt er utkast til felles jordvernstrategi.

Endringene består i hovedsak av språklig og strukturell forbedring, der teksten er gjort mer presis, ryddig og mindre gjentakende. Formålet med strategien er tydeliggjort, og mål- og tiltaksdelen er forenklet og bedre strukturert.

Det er også gjort en viktig justering i hovedmål 1, der tidligere åpning for nydyrking av myr er nyansert og strammet inn. Det legges nå større vekt på bærekraftige løsninger, gjenoppretting av eksisterende arealer og hensyn til klima og miljø.

Videre er betydningen av økosystemtjenester tydelig styrket i dokumentet. Jordvern knyttes i større grad til jordas funksjon for karbonlagring, vannhåndtering, naturmangfold og langsiktig samfunnssikkerhet, ikke bare matproduksjon.

Kunnskapsgrunnlaget er oppdatert og styrket, med tydeligere faglig forankring og bedre kobling til nasjonale og regionale føringer. Samlet sett fremstår strategien som mer helhetlig, tydelig og bedre egnet til bruk i kommunenes videre arbeid med arealforvaltning og jordvern.

Kommunedirektøren anbefaler at vi slutter oss til dette og legger forslaget ut på høring for andre gang.

FAKTA I SAKEN
Jf. vedlegg som gir utfyllende opplysninger.

Hva er en jordvernstrategi?
Formålet med kommunale jordvernstrategier er økt kunnskap om jordbruksarealene og økt oppmerksomhet rundt jordvernet. Dette gir igjen et godt grunnlag for gode avveininger mellom jordvernhensyn og andre interesser i den kommunale planleggingen. Målet med strategien er å redusere omdisponeringen av dyrka og dyrkbar jord i kommunen.

Forholdet til felles landbruksstrategi Vesterålen 2023-2031
Jordvernstrategien for Sortland og Hadsel er en direkte oppfølging av den regionale landbruksstrategien for Vesterålen. Landbruksstrategien har som mål å sikre verdiskaping, opprettholde produksjonsvolum og areal dyrket mark, samt styrke rekruttering og arbeidsplasser i landbruket. Jordvernstrategien konkretiserer disse målene ved å legge til rette for aktiv drift, hindre nedbygging av dyrka og dyrkbar jord, og sikre langsiktig forvaltning av jordbruksarealene. Strategien er derfor et sentralt virkemiddel for å nå målene i landbruksstrategien og bidra til et robust og bærekraftig landbruk i Vesterålen.

Mål og tiltak
Strategien bygger på nasjonale mål om å redusere omdisponering av dyrka jord til under 3 000 daa årlig, regionale mål for Nordland om maks 100 daa per år, og lokale mål fra landbruksstrategien for Vesterålen. Jordloven og plan- og bygningsloven gir rammene for driveplikt, omdisponering og arealplanlegging. Strategien understreker at jordvern er en forutsetning for matsikkerhet, beredskap og bærekraftig utvikling.

Førstegangsbehandling
Jordvernstrategien ble førstegangsbehandlet av formannskapet 27.11.2025, i sak 124/25. Formannskapet vedtok å fremme saken og sende den på høring og legge den ut til offentlig ettersyn.

Jordvernstrategien mottok merknader fra tre interesseorganisasjoner. Bearbeidingen av jordvernstrategien opp mot de mottatte merknadene redegjøres for videre i saken.

Endringer i revidert planforslag
Det har etter høring og offentlig ettersyn blitt gjennomført endringer i forslag til jordvernstrategi. Deler av endringene er gjort for å imøtekomme merknader, samt språklige forbedringer. Endringene som er gjort er markert med rød tekst i vedlegget.

Oppsummering av endringer som er gjennomført:

Endringer er revideret knyttet til hovedmål 1 – nydyrking av myr:

På bakgrunn av innspill fra Naturvernforbundet i Vesterålen, Jordvern Nordland samt Sortland, Øksnes og Lødingen bondelag og Hadsel bondelag, vurderes det som nødvendig å revidere hovedmål 1 i planforslaget. I første utkast legges det opp til bærekraftig nydyrking av dyrkbar myr som et virkemiddel for å styrke produksjonsgrunnlaget. Dette vurderes å være problematisk sett i lys av gjeldende regelverk og overordnede føringer.

Det anbefales derfor at formuleringen om nydyrking av myr tas ut av hovedmål 1, og at hovedmålet i stedet rettes mot gjenoppretting og aktiv bruk av eksisterende jordbruksarealer, herunder gjengrodde og tidligere drevne arealer, brakkmark og grunnlendt fastmark. En slik revisjon vil bidra til bedre samsvar med forskrift om nydyrking § 5a, som fastsetter forbud mot nydyrking av myr, samt jordlova § 9 om vern av dyrka og dyrkbar jord. Endringen vil også være i tråd med statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet og strategisk plan for jordvern i Nordland 2025–2028. Revisjonen vurderes å gi et tydeligere og mer realistisk hovedmål, samtidig som presset på myr og annen verdifull natur reduseres.

Endringer er revideret knyttet til driveplikt og jordleie:

Innspill fra bondelagene og interne faglige vurderinger i forvaltningen tilsier at planforslaget bør revideres for å tydeliggjøre kommunens rolle i oppfølging av driveplikten. Det anbefales at strategien presiserer at driveplikten etter jordlova § 8 gjelder uavhengig av arealstørrelse, og at kommunen har et ansvar for aktiv og systematisk oppfølging av denne plikten.

Videre vurderes det som hensiktsmessig å tydeliggjøre arronderingsprinsippet ved jordleie. Det anbefales at planforslaget revideres slik at det framgår at ved bortleie av jordbruksareal skal hensynet til god arrondering og rasjonell drift vektlegges, og at jordbruksareal som hovedregel bør disponeres på en måte som gir best mulige driftsmessige løsninger. Dette innebærer at nærmeste aktive gårdsbruk normalt bør vurderes først som leietaker, der dette gir bedre arrondering og bidrar til aktiv drift. En slik presisering vil være forankret i jordlova §§ 1, 8 og 12, samt rundskriv M-2/2017 om driveplikt, og vil bidra til mer forutsigbar og faglig konsistent kommunal praksis.

Endringer er revideres knyttet til jordflytting

På bakgrunn av innspill fra Jordvern Nordland og bondelagene vurderes det som nødvendig å revidere omtalen av jordflytting i planforslaget. Jordflytting bør tydelig avgrenses som et avbøtende tiltak som kun kan vurderes der omdisponering av jordbruksareal ikke kan unngås, og ikke framstå som et selvstendig jordvernstiltak.

Det anbefales derfor at planforslaget revideres slik at det tydelig framgår at jordflytting skal være siste alternativ, at det alltid skal stilles krav om matjordsplan, og at gjenbruk av matjord fortrinnsvis bør skje på nærliggende arealer av hensyn til jordkvalitet og arrondering. En slik revisjon vil være i tråd med jordlova § 9, plan- og bygningsloven §§ 11-9 og 11-11, strategisk plan for jordvern i Nordland 2025–2028 og NIBIOs faglige anbefalinger. Presiseringen vil redusere risikoen for at jordflytting brukes som begrunnelse for nedbygging av verdifulle jordbruksarealer.

Endringer er revideret knyttet til lovgrunnlag og henvisninger

Innspill fra Sortland, Øksnes og Lødingen bondelag og Hadsel bondelag viser behov for at kapitlet om lovgrunnlag i planforslaget revideres og styrkes. Det anbefales at jordlova og plan- og bygningsloven tydeliggjøres som de sentrale virkemidlene i jordvernet, og at relevante bestemmelser knyttes tettere til praktisk betydning for kommunal planlegging og saksbehandling.

Videre anbefales det at paragrafhenvisninger presiseres, at det legges inn direkte lenker til Lovdata, og at referansene samles i en oversiktlig referanseliste. En slik revisjon vil være forankret i jordlova §§ 1, 8, 9 og 12, plan- og bygningsloven §§ 11-8, 11-9, 11-11 og kapittel 19, samt statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet. Endringen vil styrke planforslagets etterprøvbarhet i tråd med plan- og bygningsloven § 11-14.

Endringer er revideret knyttet til strategisk retning og prioriteringer

Samlede innspill fra Naturvernforbundet i Vesterålen, Jordvern Nordland, bondelagene og forvaltningen viser behov for å tydeliggjøre den overordnede strategiske retningen i planforslaget. Det anbefales derfor at planen revideres språklig og innholdsmessig for å redusere tolkningsrom og sikre bedre sammenheng mellom mål, kunnskapsgrunnlag, lovgrunnlag og tiltak.

Det bør legges tydeligere vekt på restriktiv praksis ved omdisponering av jordbruksareal, prioritering av bruk og gjenoppretting av eksisterende jordbruksarealer, samt samsvar mellom lokale tiltak og nasjonale og regionale jordvernmål. En slik revisjon vil være forankret i Stortingets nasjonale jordvernmål fra 2023, statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet og strategisk plan for jordvern i Nordland 2025–2028, og vil gi planforslaget en klarere rolle som styringsverktøy i kommunal arealforvaltning.

MERKNADSBEHANDLING

Jordvern i Nordland

Jordvern Nordland er positiv til at planforslaget omtaler tiltak som jordflytting, planvask og reduksjon av landbrukets egen nedbygging av matjord. Samtidig påpekes det at planen i for liten grad inneholder konkrete mål og tilstrekkelig tydelige tiltak for å nå hovedmålene.

Organisasjonen understreker jordlovens § 9 om at dyrka og dyrkbar jord ikke skal brukes til andre formål enn jordbruksproduksjon, og mener dette må ligge til grunn for strategien.

Det rettes særlig kritikk mot hovedmål 1, hvor det uttrykkes tvil om målsettingen om nydyrking av myr er forenlig med gjeldende regelverk, herunder forbudet mot nydyrking av myr i forskrift om nydyrking.

Videre vurderes hovedmål 2 som for svakt formulert. Jordvern Nordland viser til en nasjonal målsetting om null nedbygging av matjord, og mener at omdisponering av jordbruksareal i utgangspunktet ikke bør forekomme. Det pekes også på at landbrukets egen nedbygging av jordbruksareal kan være betydelig, og at kommunen må føre streng kontroll med slike tiltak.

Når det gjelder hovedmål 3, støttes intensjonen om å sikre aktiv drift, og det fremheves at kommunen har en viktig rolle i oppfølging av driveplikten etter jordlova § 8.

Til slutt er organisasjonen sterkt kritisk til bruk av jordflytting som virkemiddel i jordvernstrategien, og mener dette ikke kan brukes som begrunnelse for nedbygging av dyrka jord.

Samlet sett etterlyser Jordvern Nordland en mer restriktiv praksis, tydeligere mål og sterkere prioritering av jordvern i planen.

Kommentar: *Merknaden tas delvis til følge.*

Innspillet fra Jordvern Nordland vurderes som faglig relevant og har i stor grad blitt fulgt opp gjennom revisjon av planforslaget. Planen er styrket med tydeligere sammenheng mellom mål, tiltak og lovgrunnlag, og gir nå et mer presist styringsverktøy.

Kritikken av nydyrking av myr er fullt ut tatt til følge, og dette er tatt ut av planen til fordel for økt fokus på eksisterende jordbruksareal. Når det gjelder omdisponering av jordbruksjord, er planen strammet inn med en mer restriktiv praksis, men uten å innføre en absolutt nullvisjon.

Videre er det tydeliggjort at også landbrukets egne tiltak skal vurderes strengt, og kommunen har fått en klarere rolle i oppfølging av driveplikten. Kritikken av jordflytting er delvis tatt til følge ved at dette nå kun åpnes som et siste avbøtende tiltak, og ikke som et selvstendig virkemiddel.

Kommunedirektøren vurderer samlet sett at Jordvern i Nordlands merknader i hovedsak er fulgt opp gjennom de revisjonene som er gjort etter høring og offentlig ettersyn.

Sortland, Øksnes og Lødingen Bondelag og Hadsel Bondelag

Sortland, Øksnes og Lødingen Bondelag og Hadsel Bondelag viser innledningsvis til at det er positivt at kommunene har utarbeidet en felles jordvernstrategi. Det understrekes at et strengt jordvern vurderes

som nødvendig for å oppnå nasjonale mål om økt selvforsyning, og at både økt arealgrunnlag og ivaretakelse av eksisterende matjord er viktig. Organisasjonene viser til de positive ringvirkningene landbruket har for regionen.

Innledningsvis påpekes det også at strategien etter deres vurdering burde inneholde flere henvisninger til konkrete vedtak, lovbestemmelser og styringsdokumenter. Det vises blant annet til at henvisninger til Stortingsvedtak med fordel kunne vært tydeliggjort med referanser og lenker for å styrke dokumentets etterprøvbarhet og faglige forankring.

Kommentar: Strategien er revidert slik at lovgrunnlaget er tydeligere framhevet, med sterkere vekt på jordlova og plan- og bygningsloven som sentrale virkemidler, samt bedre kobling mellom relevante bestemmelser og praktisk saksbehandling. Lenker, kilder og referanser er lagt inn i dokumentet. Dette svarer ut behovet for en tydeligere juridisk og faglig forankring, samt styrke dokumentets etterprøvbarhet.

Øvrige innspill knyttet seg til de hovedmål og delmål bondelagene mener er uklarhet, eller har innspill til.

«Hovedmål 2: Dyrka og dyrkbar jordbruksjord skal som hovedregel ikke omdisponeres til andre formål - omdisponering til "stedbunden næring" til landbruksproduksjon tillates etter en helhetsvurdering.»

Merknad: Dette er vi enig i, men mener det også bør ha et tillegg som dreier seg om nytt bolighus eller kårbolig knyttet til jordbruksbedriften. Det har vært flere tilfeller i andre kommuner i Nordland hvor dette har vært et problem, særlig i møte med statsforfalteren, og det er derfor klokt om kommunestyret tar et tydelig standpunkt til dette.

Kommentar: Når det gjelder arealdisponering og omdisponering av jordbruksareal, er jordvernstrategien strammet inn med tydeligere føringer om restriktiv praksis. Samtidig er det lagt vekt på at vurderinger skal være helhetlige og bidra til gode driftsløsninger, noe som i større grad tar hensyn til landbrukets behov, slik bondelagene har etterlyst.

«Hovedmål 3: Sikre aktiv drift og langsiktig forvaltning av jordbruksareal gjennom tydelig oppfølging av driveplikten i hht. Jordlovens § 8 - Hadsel og Sortland kommune skal være en pådriver til skriftlige jordleieavtaler i hht. kravene til jordleieavtale.»

Merknad: Dette er veldig bra, men vi stiller spørsmål om man har planlagt for kapasiteten til dette, herunder gjennomgang eller automatisert system for å følge opp utgåtte avtaler.

Kommentar: Oppfølging av driveplikt er en oppgave kommunen skal utføre, og må løse med de ressursene kommunen har. Landbruksdirektoratet og Statsforvalter har økt fokus på driveplikt, og automatisert system er ikke utenkelig i nær fremtid. Det er også lagt inn føringer for jordleie som vektlegger god arrondering og rasjonell drift, noe som bidrar til mer praktisk gjennomførbare løsninger.

Delmål 3: Ny utbygging bør som hovedregel skje gjennom fortetting, og innenfor de arealer som allerede er avsatt til spredt bolig i kommunens arealplan.

Merknad: Vi legger her vekt på «som hovedregel», en for streng tolkning vil kunne medføre umulighet for å få nye bolighus utenfor disse områdene, herunder nye bolighus på en gård. I noen tilfeller vil det heller ikke være praktisk å bruke annet areal enn dyrket eller dyrkbart areal da avstanden til driftsbygningen kan bli uforholdsmessig stor.

Kommentar: Samme kommentar som til innspill til hovedmål 2

8 Strategi og tiltak, Punkt 3:

Etablere rutiner for jordflytting i forbindelse med utbyggingsprosjekter, slik at verdifull jordbruksjord tas vare på og gjenbrukes lokalt.

Merknad: Her bør det være ordlydsamsvar med Delmål 1 hvor ordet

«nærliggende område» er brukt. Vi er for øvrig noe i tvil om hvor strengt dette skal tolkes da det kan komme tilfeller innenfor 10 år som strategiens tidshorisont er der man kan havne i en diskusjon om «nærliggende» og «lokalt» - er 20 km lokalt? Det er ikke gitt at det er areal som lokalt vil kunne ta imot matjord.

Kommentar: Innspill knyttet til jordflytting er også fulgt opp gjennom presiseringer i planforslaget. Det er nå tydeliggjort at jordflytting ikke er et selvstendig jordvernstiltak, men kun kan benyttes som et avbøtende tiltak der omdisponering ikke kan unngås. Det stilles krav om matjordsplan, og det legges til rette for at matjord i størst mulig grad skal gjenbrukes lokalt og på en måte som sikrer god agronomisk kvalitet.

Kommunedirektøren vurderer samlet sett at bondelagenes merknader i hovedsak er fulgt opp gjennom de revisjonene som er gjort etter høring og offentlig ettersyn.

Naturvernforbundet i Vesterålen

Naturvernforbundet i Vesterålen er kritisk til planens hovedmål 1, og mener dette må endres. De peker på at myr er en særlig verdifull naturtype med viktige funksjoner for blant annet karbonbinding, og at nydyrking av myr derfor ikke bør inngå som virkemiddel i strategien. I stedet mener de at hovedmålet bør være å unngå nedbygging av både dyrka og dyrkbar jord.

Forbundet støtter planens hovedmål 2 og 3, og understreker særlig viktigheten av å sikre aktiv drift av eksisterende jordbruksareal gjennom oppfølging av driveplikten. De peker samtidig på at også landbruket selv står for en betydelig nedbygging av matjord, og at kommunen må ha fokus på å begrense denne typen nedbygging.

Naturvernforbundet fremhever videre at behovet for økt produksjon i landbruket bør løses ved bedre utnyttelse av allerede oppdyrket jord, og ikke gjennom nydyrking av nye arealer. De mener at naturtyper som myr, skog og hei i størst mulig grad bør bevares.

Avslutningsvis foreslår de at planen også bør inkludere tiltak for tilbakeføring av tidligere oppdyrkede arealer til naturtilstand, særlig der jordbruksdrift ikke lenger er hensiktsmessig, for eksempel grøftet myr. Samlet sett etterlyser de en tydeligere prioritering av naturhensyn og restaurering som del av jordvernarbeidet.

Kommentar: *Merknaden tas delvis til følge.*

Kritikken av nydyrking av myr er imøtekommet. Planforslaget er revidert slik at nydyrking av myr tas ut som virkemiddel, og hovedmålet i stedet rettes mot gjenoppretting og aktiv bruk av eksisterende jordbruksareal. Dette reduserer presset på myr og ivaretar hensynet til naturmangfold og klima.

Videre er planens overordnede strategiske retning tydeliggjort, med sterkere vekt på restriktiv praksis ved omdisponering av jordbruksareal og bedre samsvar med nasjonale og regionale jordvernmål. Dette støtter opp under Naturvernforbundets syn om at nedbygging av dyrka og dyrkbar jord bør unngås.

Innspillene om økt fokus på bruk av eksisterende jordbruksarealer er også fulgt opp gjennom tydeligere prioritering av aktiv drift, oppfølging av driveplikten og gjenoppretting av areal som har gått ut av bruk. Dette bidrar til å styrke utnyttelsen av allerede opparbeidet jordbruksressurs, fremfor å ta i bruk nye naturarealer. Prioritering av naturhensyn og restaurering valler litt på siden av jordvernstrategien, og må adresseres i kommende kommunedelplan for naturmangfold.

Kommunedirektøren vurderer samlet sett at Naturvernforbundet i Vesterålens merknader i hovedsak er fulgt opp gjennom de revisjonene som er gjort etter høring og offentlig ettersyn.

VURDERING

Fremtidig lokalpolitikk innenfor jordvern:
Jf. vedlegg. I kapittel 7 foreslås fremtidig lokalpolitikk for Sortland og Hadsel. Det er formulert gjennom hovedmål og delmål.

Personalmessige forhold
Ingen direkte personalmessige konsekvenser.

Medvirkning fra Eldreråd, Råd for personer med funksjonsnedsettelse, Ungdomsråd
Rådene kan involveres i høringsperioden.

Økonomiske forhold
Jf. vedlegget

Folkehelse
Bevaring av jordbruksarealer bidrar til lokal matproduksjon og matsikkerhet.

Klima-, miljø- og naturforhold
Jf. vedlegget

KONKLUSJON
Kommunedirektøren anbefaler å sende jordvernstrategien ut til ny offenlig høring for 2.gang.

Vedlegg:
Utkast til jordvernstrategi 2. gangs høring
Utkast til jordvernstrategi 1. gangs høring